

Makale Künyesi (Araştırma): Güneş, M. (2023). XVII. yüzyıl klasik Türk edebiyatı şairi Pehlevân-zâde Bekâyî ve şiirleri. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 874-903.

<https://doi.org/10.32321/cutad.1304423>

XVII. YÜZYIL KLASİK TÜRK EDEBİYATI ŞAİRİ PEHLEVÂN-ZÂDE BEKÂYÎ VE ŞİİRLERİ

Murat GÜNEŞ¹

ÖZET

Bu çalışmada, XVII. yüzyıl klasik Türk edebiyatı şairlerinden Pehlevân-zâde nâmıyla anılan Bekâyî ve şiirleri konu edilmektedir. Türkçe kaleme alınan şair biyografileri konulu eserler arasında Bekâyî'nin biyografisinin madde başı esasıyla yer aldığı tek kaynak, XVII. yüzyılda yazılan şuara tezkirelerinden *Tezkire-i Rızâ*'dır. Buna rağmen Bekâyî'nin, biyografisinin söz konusu tezkirenin eski harflerle yapılan baskısında, yurtiçi kütüphanelerdeki yazmalarının ise tümünde bulunmayışından dolayı gözden kaçmış bir şair olduğu anlaşılmaktadır. Şiirlerini günümüze ulaştıran ve tespitine olanak sağlayan yazmanın tek nüshası, Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi'nde, Ahmed Bâdî koleksiyonu içerisinde 2208 numarayla kayıtlıdır. Değişik yerlerine düşülen kayıtlardan XVIII. yüzyılda derlendiği öğrenilen yazma içerisinde Bekâyî'nin şiirlerinden başka Figânî, Şeyhülislâm Yahyâ ve Sâbit'in *Dîvân*'larından seçilmiş şiirler bulunmaktadır. İçeriği yönüyle yazma, adı geçen şairlerin şiirlerinin bütününe ihtiva eden yapıda olmayıp daha çok bu şairlerin *Dîvân*'larından yapılmış bir şiir seçkisi görünümü arz etmektedir. Bekâyî'nin şiirlerinin sonunda yer verilen itmam kaydında *Dîvân* ifadesi bulunan yazmada, değişik nazım şekilleriyle kaleme alınan 31 parça şiiri kayıtlıdır. Diğer taraftan mevcut şiirler, Bekâyî'nin biyografisinin bazı yönlerinin aydınlatılmasına da kaynaklık eder. Şairin kendi şiirlerinde rastlanan söz konusu ayrıntılar, biyografisinin yegâne kaynağı olan *Tezkire-i Rızâ* ile birçok açıdan mutabıktır. Bekâyî'nin mevcut şiirleri arasında özellikle perestişnâme başlığını taşıyan iki manzumesi; manzum mektup, şehir methiyesi, şairnâme ve kâtipler hakkında yazılmış hiciv gibi farklı türden özellikleri bünyesinde barındıran şiirler olması yönünden dikkat çekmekte ve Türk edebiyatında kaleme alınmış bu türden manzumelerin bilinmeyen örnekleri arasında yer almaktadır. Çalışmada öncelikle Bekâyî'nin şiirlerini günümüze ulaştıran yazma hakkında bilgi verilmiş, *Tezkire-i Rızâ* ve mevcut şiirlerine yansıyan bilgilerden hareketle biyografisi ve edebî kişiliğine dair dikkat çeken ayrıntılar ortaya konulmaya çalışılmış ve şiirlerinin çeviriyazılı metni sunulmuştur. Böylelikle Türk edebiyatı tarihinde adı gölgede kalmış bir şair ve onun daha önce herhangi bir incelemeye konu edilmeyen belli miktarda şiirinin gün yüzüne çıkarılmasının amaçlandığı makalenin, Bekâyî ve

¹ Dr. gunesmurat38@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-6778-2906>

şiiirleri hakkında yapılacak başka çalışmalar için temel teşkil etmesi hedeflenmektedir.

Anahtar kelimeler: Bekâyî, Yenişehir, manzum mektup, şehir methiyesi, perestişnâme, XVII. yüzyıl klasik Türk edebiyatı.

GİRİŐ

XVII. yüzyıl klasik Türk edebiyatı şairlerinden Bekâyî'nin, şair biyografilerini konu alan eserler içerisinde hakkında bilgi sağlanan tek kaynak Zehrimârzâde Seyyid Mehmed Rızâ'nın I. İbrahim nâmına kaleme alarak 1050/1640-1641'de tamamladığı *Tezkire*'sidir (Zavotçu, 2019, s. 73-74). Türk edip ve şairlerin biyografilerini, tarihî dönemde kaleme alınan kaynaklar esasında tespit doğrultusunda hazırlanan belli başlı eserlerde² ise Pehlevân-zâde Bekâyî hakkında herhangi bir bilgiye tesadüf edilmemektedir. Bekâyî'nin biyografisinin, henüz hayatta olduğu devreye ait Türkçe bir tezkire metninde yer almasına rağmen, anılan türden kaynaklara yansımaysının ihtimalleri üzerinde düşünöldüğünde; *Tezkire-i Rızâ*'nın İkdâm Gazetesi sahibi ve başmuharriri Ahmed Cevdet tarafından 1316/1900'de İkdâm Matbaası'nda eski harflerle yapılan yayınında³ (Erdağı, 2002, s. 19-20) yer almayışının yanı sıra, söz konusu biyografinin *Tezkire-i Rızâ*'nın metninin yurtiçi kütüphanelerde kayıtlı yazmalarının yalnızca birinde⁴ bulunmasından kaynaklanmış olabileceğı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla çalışmaya konu edilen Pehlevân-zâde Bekâyî'nin, Türk edebiyatı tarihinde bu mahlasla şiir söyleyen ve kendi şiirlerinin sonunda yer verilen itmam kaydından öğrenildiğine göre muhtemelen divan sahibi şairlerden olmasına rağmen biyografisinin bilinen tek kaynağı vasfını taşıyan *Tezkire-i Rızâ* metninin yazmalarının istinsah sürecindeki söz konusu durumdan kaynaklı olarak gözden kaçmış bir isim olduğu ortaya çıkmaktadır.

Makalede, şiirlerinde geçen biyografik ayrıntıların *Tezkire-i Rızâ*'da yer alan biyografisiyle bütünüyle örtüştüğü görölen, babasına nispetle Pehlevân-zâde nâmıyla anılan Bekâyî'nin; şiirlerinin metnini ihtiva eden yazmanın tespit edilen tek nüshası Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi'nin Ahmed Bâdi koleksiyonu içerisinde, Ahmed Bâdi'nin oğlu Edirne mebusu Fâik Kaltakkıran tarafından kütüphaneye vakfedilen

² Örneğın bu türden kaynaklardan *Türk Şairleri* (Ergun, 2023, s. 303-309) ve *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*'nde beş (İpekten vd., 1988), *Türkischer Biographischer Index* (Çıkar, 2011) ve *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*'nde (2022) ise Bekâyî mahlasını kullanan yedi farklı ismin varlığı tespit edilmiş olmakla birlikte, çalışmanın konusu olan Pehlevân-zâde Bekâyî'nin, mezkur eserlerde ismen ya da madde başı esasıyla yer almadığı görölmektedir.

³ Söz konusu yayında yer alan Bekâyî biyografileri, Dursunzâde ve İznikli olarak tanınan iki isme aittir, bkz. (Erdağı, 2002, s. 19-20).

⁴ Bu nüsha *Tezkire-i Rızâ*'nın metin yayınında eserin en kapsamlı yazması olarak belirlenen Millet Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Emiri Tarih 764 numaralı yazmadır ki Bekâyî'nin biyografisi 11^b-12^a varak aralığında kayıtlıdır, bkz. (Zavotçu, 2019, s. 33, 73-74). Diğer taraftan, Rızâ ve tezkiresinin yazmalarının tespit edildiğı çalışmalarda varlığından bahsedilmeyen (Kılıç, 2008, s. 59; Zavotçu, 2019, s. 33) başka bir nüshası Necip Paşa Kütüphanesi'nde, 475 varak tutarındaki mecmuanın 289^a-320^a sayfaları arasında kayıtlıdır (Yıldırım, 2003, s. 211). Sonunda Osman bin Mustafa adına 1088 tarihli temellük kaydı yer alan tezkirenin bu yazmasında da Pehlevân-zâde Bekâyî'nin biyografisi bulunmamaktadır.

yazmalar arasında kayıtlı bir divanlar mecmuası içinde yer alan 20 tarih manzumesi, 5 müfred, 4 matla, manzum mektup ve şehir methiyesi özelliğindeki perestişnâme başlığını taşıyan 2 manzume olmak üzere 31 parça şiiri ele alınarak incelenmiş ve çeviriyazılı metinleri sunulmuştur. Mevcut şiirlerinden özellikle tarih kıtaları ve perestişnâme başlıklı manzumeleri, şairin, *Tezkire-i Rızâ*'da adı Pehlevân olarak verilen babasının vefat tarihi başta olmak üzere münasebette bulunduğu başka bazı kişilere dair de önemli ayrıntılar barındırmaktadır.

1. YAZMANIN TANITILMASI

Bekâyî'nin şiirlerini günümüze ulaştıran yazmanın tek nüshası Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi'nin Ahmed Bâdî koleksiyonunda 2208 numarayla kayıtlı olup, adı geçen kütüphanede bulunan Türkçe yazmalar üzerinde Günay Kut tarafından yapılan katalog çalışmasında *Mecmû'a-i Devâvîn* adıyla tavsif edilmiş ve tanıtılmıştır (Kut, 1979, s. 269). Deri ciltli ve cildinin iç kısmı ebru mahfazayla kaplı yazma 107 yapraktan müteşekkildir. Başlıklar ve tarih manzumelerine ait yıl bilgilerinde sürh, ana metinde siyah mürekkep kullanılan yazmada şiirler nesih hatla, 17 satır esasında yazılmıştır. Bekâyî'ye ait 20 tarih manzumesinin tamamında sene bilgisi hesaplanarak verilmiş olup bunlardan birkaçı yanlışlık barındırmakla birlikte çoğu doğrudur. Vikaye sayfasında es-Seyyid Mehemed Emîn el-Kâdî adına bir temellük kaydı, muhtelif varaklarda eserin Ahmed Bâdî'nin oğlu Fâik Bey tarafından kütüphaneye vakfedildiğini bildiren mavi renkte mühürler bulunur.⁵

Yazmada sırayla 1^b-47^a'da *Dîvân-ı Sâbit*, 47^b-91^b'de *Dîvân-ı Yahyâ*, 91^b-102^a'da *Dîvân-ı Figânî*, 102^b-107^a yaprakları arasındaki son kısımda ise *Dîvân-ı Bekâyî*'den seçilmiş 31 adet şiir yer almaktadır. Her ne kadar yazma içerisinde adı geçen şairlerin şiirlerinin başlangıç ve bitiş yerlerinde *Dîvân* adlandırılması yer alsada muhtevanın şairlerin bütün şiirlerini kapsadığı söylenemez. Derlemenin kim tarafından yapıldığına dair herhangi bir bilgiye rastlanmamakla birlikte dört şairden üçünün şiirlerinin sonunda tarih kaydına yer verilmiştir. Birbirinden farklı olan bu tarihler, *Dîvân-ı Sâbit*'in sonunda 5 Cemâziyelevvel 1146/14 Ekim 1733, *Dîvân-ı Yahyâ*'nın sonunda yalnızca ay ve yıl bilgisiyle Cemâziyelevvel 1145/Ekim-Kasım 1732, *Dîvân-ı Bekâyî*'nin sonunda 16 Cemâziyelevvel 1145/4 Kasım 1732 şeklindedir. Figânî'nin şiirlerinin sonunda ise herhangi bir kayda yer verilmemiştir.⁶

⁵ Yazmanın 1^a sayfasında eserlerin metniyle aynı hatla yazılmış Seyyid Vehbî'ye ait bir tarih manzumesi kayıtlıdır. Bu kıta, Büyük Bend'in 1135/1722-1723 yılında III. Ahmed tarafından yaptırılan tamiri konusundadır. *Dîvân-ı Vehbî*'de 26 beyit şeklinde kayıtlı bulunan manzume (Dikmen, 1991, s. 346-348), yazmada bu başlıkla, "*Cenâb-ı Hazret-i Sulţân Ahmed ki bîm-i şaʿvet-i şâhânesinden âbuñ ne zehresi vardı ki sũ-yı hılâfa cereyân ve bâduñ ne kudreti var idi semt-i sedâddan inhirâfla vezân edeydi çün gülistân-i âmâl-i enâm reşha-rizî-yi cüy-bâr-ı reʿfet ü merhametleriyle nazîrî's-sâhe olup şuyın buldurmuş idi İslâmbola cârî olan âb-ı nâbuñ mecrâsın ta'mîr edüp yapılan bend-i bâlâ ve tāk-ı zibâya Vehbî Efendiniñ mîz-âb-ı hâme-cüşlarından çekide olan târih-i laţif ü dil-ârâ ve nazm-ı mâ'ü'l-hayât-âsâlarıdır*" biçiminde istinsah edilmiş olup, kitabesinde de olduğu gibi (Aynur ve Karateke, 2022, s. 236-239) 15 beyit tutarındadır.

⁶ Sâbit, Şeyhülislam Yahyâ ve Figânî'nin şiirlerinin başka yazmaları da günümüze ulaşmış ve üzerlerinde metin tespiti çalışması yapılmış olduğu bilinmekteyken (Karacan, 1981; Karahan, 1966; Kavruk, 2001); Bekâyî'nin şiirlerinin sonunda yer verilen itmam kaydında geçen *Dîvân*

İmla yönünden en bariz yanlışlar, noktalı harflerin yazımında karşımızda çıkmaktadır ki bunlar daha çok bünyesinde *hı* harfi bulunan kelimelerde görülmektedir. Bekâyî'nin şiirlerinin metni içerisinde aslî imlaları yerine *hâ* harfiyle yazılan kelimelerden bazıları şunlardır: *sehâ* 102^b, *târîh* 102^b, *âhîr* 102^b, *şeyh* 102^b, *çerh* 102^b, *huld* 102^b, *hayr* 102^b, *h'oşca* 103^a, *hulûd* 103^a, *âhîret* 103^b, *hurrem* 104^a, *idhâl* 104^a, *ferruh* 104^a, *hüb* 104^b, *meyhâne* 105^b, *harâbât* 105^b, *dahı* 106^a, *nahl* 106^a, *Hudâ* 106^a.

2. PEHLEVÂN-ZÂDE BEKÂYÎ

2.1. Biyografisine Dair Bilgilerin Değerlendirilmesi

Zehrimârzâde Seyyid Mehmed Rızâ'nın verdiği bilgilere göre Bekâyî'nin adı Mehmed olup memleketi Yenişehir'dir.⁷ Rızâ, şairin "Pehlevân-zâde" lakabıyla tanındığı bilgisini vererek yüzüğünde adı, mahlası ve lakabının şu beyitle işlenmiş olduğunu ifade eder:

Resûl ü Çâr-yârûñ hâk-i pâyi
Meħmed⁸ Pehlevân-zâde Bekâyî

Şiirlerinde Bekâyî mahlasını kullanan Mehmed Çelebi, kadılık mesleğine mensup olup, Rızâ'ya göre zamanında yaşayan kadıların seçkinlerindedir (Zavotçu, 2019, s. 73-74). Şairin Pehlevân-zâde sanıyla anılması ise nesep adı ilgisizlikle değil, babasından dolaydır. Bekâyî, şiirlerini günümüze ulaştıran yazmadaki tarih manzumeleri arasında kayıtlı bulunan, babasının vefatına söylediği iki kıtasında onun adına yer verir ki bu bilgi, *Tezkire-i Rızâ*'daki bilgilerle uygunluk gösterir. Şairin babasının ölümü için söylediği iki tarih kıtası ışığında onun 1042/1632-1633 yılında vefat ettiği öğrenilmektedir. Bu manzumelerden, "Bekâyî Efendinün Pederlerine Dédigi Târîhdür" başlığıyla kayıtlı ilk şiirinde babasını:

Pehlevân cân oynadı meydân-ı fânide bugün
Bâğ-ı cennetden dimâğına érince râyiha

Hâtif-i ğaybî vefâtına dédi târîh için
Pehlevânun rûh-ı pâkine ola şad Fâtiha

t. IX/b. 1-2⁹

ifadesi, elbette mevcut seçki içerisindeki şiirlerinin değişik nazım şekillerinden olması da hesaba katıldığında, onun da divan sahibi olabileceğinin ihtimaline işaret etmesi bakımından önemli bir ayrıntıdır. Bu kayıt, Bekâyî'nin şiirlerinin son bulunduğu 107^b sayfasında şu şekilde geçer: "temmetu'd-Divân" bi-'inâyeti Yezdân tahrîran mâhu Cemâziye'l-Evvel^m 16 fî-seneⁱⁱ 1145".

⁷ Osmanlı idaresine bağlı Yenişehir adında birden fazla yer olduğu bilinmektedir ki bunlardan bazıları Yenişehir-i Aydın, Yenişehir-i Bursa, Yenişehir-i Fenar şeklinde birbirinden ayırt edilmektedir (Coşkun vd., 2020, s. 479-480). Bekâyî'nin memleketinin bu adı taşıyan şehirlerden hangisi olduğu belirsizdir. Bunun yanında adı geçen yerler arasında doğrudan Yenişehir adıyla anılan şehirlerin en tanınanı, uzun yıllar Türk hâkimiyetinde olduğu bilinen, Yenişehir-i Fenar ve Teselya Yenişehri adlarıyla da anılan Larissa'dır, bkz. (Halaçoğlu, 1974, s. 89-90; Kiel, 2013, s. 473-476).

⁸ *Tezkire-i Rızâ*'nın neşrinde şairin adı mensur bölümde Mehmed şeklinde aktarılmışken bu manzumede ise Muhammed olarak okunduğu görülmektedir (Zavotçu, 2019, s. 73). Tarihi metinlerde Muhammed ve Mehmed adlarının ayrımı hakkında önemli bir tespit için bkz. (Tekin, 2001, s. 19).

şeklinde doğrudan “Pehlevân” adıyla anarken; bunu takip eden diğer şiirinde ise adını “Pehlevân Muşlı” biçiminde belirttiği görülür:

Rihlet étdi dâr-ı ‘uqbāya o ser-bāz-ı cihān
İsterem Allāhdan éde maqāmını hūlūd

Deh düşüp dédi Bekâyî fevtinüñ tārîhîni
Pehlevân Muşlıya rahmet eyleye Hayyu'l-Vedūd t. X/b. 1-2

Şairin İstanbul’da bulunduğu yıllarda memleketi Yenişehir hakkında kaleme aldığı perestişnâme başlıklı şiirlerinden ikincisinde, “Kemālî” nâmında birinden de kardeşi olarak bahsettiği görülür. Ancak bu ifadeyle doğrudan kardeşini mi, değilse kardeşi derecesinde kendisine yakın gördüğü bir kişiyi mi kastettiği tam belirgin değildir:

Sükütî-zâdeler cân-ı ‘azîzümnden de artuğdur
Karındaşum Kemālîyi degişmem mülk-i dünyāya p. II/b. 41

Aynı şiir içinde Bekâyî’nin biyografisi bağlamında değerlendirilebilecek diğer bir ayrıntı ise adı doğrudan verilmeyen bir paşa hakkında karşımıza çıkmaktadır. Şair, velinimetini şeklinde bahsettiği bu paşanın Turhan neslinin seçkini olduğunu şöyle ifade eder:

Veliyy-i ni‘ metümdür ol güzîn-i âl-i Turhānî
N’ola nāmı ile bed’ eylesem bu nazm-ı garrāya p. II/b. 33

Bekâyî’nin memleketinin hem *Tezkire-i Rızâ* hem de kendi şiirine yansıyan ayrıntılar ışığında kesin bilgiyle Yenişehir olduğu göz önüne alındığında, beyitte neseben Turhan adıyla anılan paşa, XV. yüzyılda Yenişehir ve havalisini fetheden Türk akıncı beyi Gazi Turahan Bey’in soyundan gelen ve sonraki asırlarda aynı bölgede uçbeyi olarak faaliyet gösteren yöneticilerden biri olmalıdır. Soyu oğlu Ömer Bey’den devam eden Turahan Bey’in (Kayapınar, 2005, s. 192), Babinger tarafından ortaya konulan şeceresinde, Ömer Bey’den olma torunu Hasan Bey’in de Ömer Bey adında bir oğlu vardır (Babinger, 1988, s. 106). Turahan Bey’in torunu Hasan Bey’in oğlu olan Ömer Bey’in 961/1554’te akıncı beyi olarak aynı bölgede faaliyet gösterdiği bilinmektedir (Kayapınar, 2005, s. 192). Diğer taraftan Turahan Bey ailesinin, vakıflar aracılığıyla gerek kan bağı olan kişiler gerekse de azatlı köleleri tarafından (Kayapınar, 2005, s. 193) bölgedeki faaliyetlerine sonraki asırlarda da devam etmesi, XVIII. ve XIX. yüzyılda da bu soydan Ömer adını taşıyan devlet adamlarının bulunması (Değerli, 2017, s. 19); Bekâyî’nin tarihlerinden bazısını, Turhan ailesinden kişilerin inşa ettirdiği yapılar için söylemiş olabileceğine işaret etmektedir. Örneğin Bekâyî’nin, Ömer Paşa adında bir paşanın 1047/1637-1638’de yaptırdığı bir ev için söylediği, “Ömer Paşa Hazretlerine Dédigi Tārîhdür” başlıklı tarih manzumesinde adı geçen kişinin, Turahan Bey soyuna mensubiyetinin ihtimali, bu bilgiler ışığında muhtemeldir.

Tarih manzumeleri arasında Sâliha [t. XIII] ve Fâtma [t. XIV] adında iki kadının vefatına tarih düşürdüğü görülmekle birlikte Bekâyî’nin bu kişilerle münasebetinin

⁹ Makalede kullanılan kısaltmalar şu şekildedir: b. beyit, p. perestişnâme, f. ferd, m. matla, t. tarih manzumesi.

ayrıntısı da kardeşi olması ihtimali bulunan Kemâlî gibi tam olarak belirgin değildir. Diğer taraftan 1049/1639-1640 kayınpederinin kış mevsiminde yaptırdığı bir bina için söylediği tarih kıtası ışığında evli olduğu öğrenilmektedir:

Faşl-ı şitâda yapdurup bu hâneyi kayınata
Hiç görmedüm bunuñ gibi tarhı güzel h^voşca binā
İtmāmınuñ tārīhini dēdi Bekâyî seyr édüp
Ma‘ mūr u ābādān ola yā Rab bu cā-yı dil-güşā t. VIII/b. 1-2

Rızâ'nın 1050/1640-1641'de tamamladığı bilinen tezkiresinde yer verdiği Bekâyî maddesinde şairin vefatı hakkında herhangi bir kayıt düşmemiştir. Bu bilgi onun, *Tezkire-i Rızâ*'nın tamamlandığı yılda, yani 1050/1640-1641'de hayatta olduğuna işaret etmektedir. Nitekim şairin tarih manzumeleri arasında 1055/1645-1646 yılına ait iki şiirinin [t. XII, XVII] bulunması da bu bilgiyi destekler ve Bekâyî'nin daha ileri bir tarihte vefat etmiş olduğunu gösterir. Bunun yanında ne zaman vefat ettiği kesin olarak bilinmeyen Bekâyî'nin ele geçen 20 tarih manzumesinin yıl itibarıyla en eskileri [t. II, IV, V] 1040/1630-1631 tarihlidir ki bunlar, şairin 1040/1630-1631 ve 1055/1645-1646 seneleri arasında hayatta olduğunu ortaya koymaktadır.

Bekâyî'nin gerek tarih konulu gerekse de müfredat ve perestişnâme başlıklı şiirlerinde yer yer, doğrudan ve dolaylı biçimde memleketinden bahsettiği görülür. Söz konusu türden şiirlerden ilki 1041/1631-1632 yılında Yenişehir'de meydana gelen bir sel felaketi hakkındadır ki bu manzume, XVII. yüzyılda Yenişehir'de yaşanan felakete dair belge niteliği de taşır [t. XV]. Şair, memleketiyle münasebetini İstanbul'dan Yenişehir'e gönderdiği perestişnâme başlıklı şiirlerinde de dile getirir ki özellikle bu şiirlerden ikincisinde, İstanbul'dan yad eller olarak bahsederken Yenişehir'i ise vatanı olarak anar:

Bu yad éllerde gerçi çok şafālar eyledüg emmā
Diyār-ı ğurbet uymazmış vañan dēdükleri cāya
Bu yakında bize varmağ ba‘ ĩd olmışdur ol semte
Recām oldur benüm emmā nesīm-i rūh-efzāya
Alup bu şi‘ r-i cān-bahşı életsün tā Yēñişehir
Elin būs eyleyüp vérsün edeble anı pāşāya p. II/b. 30-32

Bekâyî'nin birkaç şiirinde 1623-1640 yılları arasında padişahlık yapan IV. Murad'ın (Yılmaz, 2020, s. 177) adının geçtiği görülmekle birlikte padişah tarafından himaye edilip edilmediği veya onunla münasebetinin olup olmadığı bilinmemektedir. Tarih manzumeleri arasında Bağdat'ın IV. Murad tarafından 17 Şâban 1048/24 Aralık 1638'de (Sertoğlu, 1987, s. 92) Safevîlerin elinden tekrar alınışı için söylediği tarih manzumesinde [t. VI] sultana hitap ifadesi bulunurken; perestişnâme başlıklı ikinci şiirinde ise İstanbul övgüsündeki beyitlerin hemen ardından IV. Murad'ın adını doğrudan andığı görülür:

Nazīri yokdur ‘ālemde dénirse aña lāyıkdur
Ki pā-yı taht ola Sultān Murād-ı ‘ālem-ārāya p. II/b. 7

Bütün bu ayrıntılardan hareketle biyografisi henüz hayatta olduğu yıllarda kaleme alınan Türkçe şair tezkirelerinden, 1050/1640-1641'de yazılan *Tezkire-i Rızâ*'da kayıtlı

bulunan bir şair olduğu görülen Bekâyî'nin hâl tercümesinde dair kesin bilgiler; Yenişehirli, Pehlevân veya Pehlevân Muslı adında birinin oğlu olmasından dolayı Pehlevân-zâde lakabıyla anılan, kadılık mesleğine mensup, hayatının bir döneminde memleketinden İstanbul'a gelmiş ve IV. Murad'ın saltanat yıllarıyla I. İbrahim'in padişahlık devresinin en azından bir bölümünde yaşamış bir şair olduğu noktasında netleşmektedir.

2.2. Edebî Kişiliği

Zehrimârzâde Seyyid Mehmed Rızâ, Bekâyî'yi, şiirleri aranan ve gönle hoş gelen, bunun yanında benzersiz tarih manzumeleri bulunan bir şair olarak değerlendirir (Zavotçu, 2019, s. 73). Karakteri yönünden ise Bekâyî'yi “*merd-i âzâde*” şeklinde tanıtan Rızâ, Yenişehir'deki dostlarından birinin Şeyh Mehmed adında bir oğlu dünyaya geldiğinde “*hezl-güne*” vasfını taşıyan bir tarih söylediğini ifade ederek, Bekâyî'nin aynı zamanda bu çalışmadaki şiirleri arasında bulunan kıtasına [t. XIX] eserinde yer verir (Zavotçu, 2019, s. 74). Şairin adı geçen manzumesinin yanı sıra özellikle perestişnâme başlıklı şiirlerinde de yer yer hezliyat üslubu çerçevesinde ifadelerle rastlanması, Rızâ'nın Bekâyî hakkındaki değerlendirmelerinin isabetine işaret eder. Diğer taraftan bu bilgiler ışığında şairin serbest tavrılı, rint bir kişiliğinin olduğu söylenebilir.

Şairin şiirleri içerisinde yer yer meclislerden bahsetmesi, Yenişehir'de bizzat tanışıklığı olan birçok şairi anması, bazısının vefatına tarih söylemesi, perestişnâme başlıklı şiirlerinden birini Turhan neslinden olduğu bilgisini verdiği bir paşa için Yenişehir'e göndermesinden hareketle, memleketindeki edebiyat mahfilleri içinde bulunduğu ve edebî kişiliğinin de bu ortamlarda şekillenmiş olduğu tahmin edilebilir.

Bekâyî'nin ele geçen şiirleri sayı bakımından fazla olmasa da söz varlığında deyim ve atasözleri örneklerine rastlanır. Hatta bu türden ifade yapılarından bazısının klasik edebiyat geleneğinde örneğine çok rastlanmayan yapıda olduğu görülmektedir. Bunlardan en dikkat çekenleri şunlardır: *cân oyna*¹⁰ [t. IX/b. 1], *yâ taht ola yâ baht*¹¹ [f. V], *gavgâya beş daği dé*¹² [p. II/b. 21], *oğul yaşı uzun olsun*¹³ [p. II/b. 43]. Şiirlerinin söz

¹⁰ Gökyay tarafından “*bir ülkü uğruna, bir yurt uğruna canını ve başını ortaya koymak; ölümü göze alacak bir fedakârlıkta bulunmak; bir işte çekinmeden ölümü göze almak*” (Gökyay, 1980, s. 135), Tanyeri'ye göre “*canını feda etmeğe hazır olmak*” şeklinde açıklanan bu ifade; Nizâmî, Sadî, Mevlevî gibi Türk edebiyatında yakından takip edilen şairlerin şiirlerinde aynı anlam çerçevesinde geçen *cân bâhten* yapısından tercüme yoluyla kullanılmış olabilir, örnekler için bkz. (Dehkodâ, 1998, s. 7424).

¹¹ Meninski bu ifade yapısını, “*yâ devlet başe yâ kuzgun lâşe*” madde başının açıklamasında anlam karşılığı olarak değerlendirirken (Tulum, 2011, s. 1854); Nâzimu'l-Etubbâ ise “*ölümünden kinaye*” izahıyla karşılar, bkz. (Nefîsî, 1355, s. 3996).

¹² Ahmed Bâdî ve Eyüboğlu'nun kapsamlı eserlerinde bu ifadenin örneğine rastlanmamaktadır (Edirneli Ahmed Bâdî Efendi, 2004; Eyüboğlu, 1973-1975). İfadenin diğer bir örneği ise Bekâyî ile aynı yüzyılda yaşayan Nev'î-zâde Atâyî'nin, *Dîvân*'ında yer alan bir gazelinde şu şekilde geçer:

A'dâ elem çekerse görüp penç-beytümi

Gavgâya beş daği dirüz ey fitne-i cihân (Karaköse, 1994, s. 595).

varlığında dikkat çeken başka bir husussa, klasik şiir dilinde istisna kabul edilebilecek vasıfta kelimeler kullanmasıdır. Örneğin *koncolos* [p. I/23, II/50], *Ḳük-ı rüsvâ* [p. II/43] gibi.

Mevcut şiirlerinden nazım tekniği sağlam bir şair olduğu anlaşılan Bekâyî'nin aruz kullanımında ise zihafalara sıklıkla başvurduğu görülür. Bunlardan, son harfi uzun sesli ya da takip eden kelimenin ilk hecesi açık olanlar takti sırasında akıcılığı sağlaması ve vezin zarureti bağlamında değerlendirilebilir olmasından dolayı kusur sayılmaz (Şafak, 2006, s. 321). Örneğin *kâzi-yi 'asker-i Rûméli* [t. XVI/3], *Ḥasbi-yi sulṭân* [p. I/4], *sâkı-yi devrân* [p. I/29], *Ḥasbi-yi nâzûk* [p. II/38], *Beḳâyî anuñ* [t. III/2], *târiḥ ola* [t. XIX/2] gibi. Ancak *târiḥin* [t. VI/2], *ta* [t. XIX/2] ve *kan bengi* [p. I/25] gibi sözcükler, kelimelerin aslı bünyesindeki uzun seslerin vezin gereği kısa hece yerinde getirilmesinden dolayı zihafın doğru kullanılmadığı örnekler (Dilçin, 1983, s. 31) olarak karşımıza çıkar.

Bekâyî'nin hayatta olduğu yıllar itibarıyla üslubu bakımından sebk-i Hindî ile irtibatı olabileceği akla gelmekle birlikte, manzumelerinde bu üslubun şiir dilindeki yaygın olarak kullanılan sanatlarından teccîm, müreşşah istiare ve zıt kavramların vasf-ı terkîbîlerle sağlanması gibi belirgin özellikleri çerçevesinde emare ya da örnekler (Gürer, 2000, s. 22-24) görülmez. Dolayısıyla Bekâyî'yi, Türk edebiyatı tarihinde XV. ve XVI. yüzyılda teşekkül eden klasik üslubu XVII. yüzyılda sürdüren şairler arasında kabul etmek gerekir.

2.3. Şiirlerinin İncelenmesi

2.3.1. Tarih Manzumeleri

Bekâyî'nin ele geçen şiirleri arasında bazıları aynı konuda mükerreren söylenmiş 20 adet tarih manzumesi bulunmakta olup ikisi dışında [t. VII, VIII] tümü kıta nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Şair tarih kıtalarının 6'sı dışında [t. IV, VI, IX, XIII, XV, XVIII] tamamında mahlasına yer verir. Bu manzumelerden 11'i vefatlar için söylenmiş tarihlere aittir. Ahmed [t. I], Yahyâ [t. II], Hısâlî Çelebi [t. III], Ali [t. IV], İsmail [t. V], Sabrî [t. XI], İskender [t. XII] adlı şahıslar ile Sâliha [t. XIII] ve Fâtıma [t. XIV] adındaki

¹³ Ahmed Bâdî ve Eyüboğlu'nun derlemelerinde örneğine rastlanmayan (Edirneli Ahmed Bâdî Efendi, 2004; Eyüboğlu, 1973-1975) diğer bir ifade ise *oğul yaşı uzun olsun* sözüdür. *Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi*'nde verilen açıklamaya göre oğul yaşı, "lohusayı ziyaret etme; oğlun yaşasın, ömürlü olsun gitme" anlamına gelir (1957, s. 101) ve Türkçede çocuk görmeye verilen adlardan biridir (Örnek, 1979, s. 177). *Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi*'nde tespit edildiğine göre, bir ailenin ilk çocuğu oğlan olduğunda gerçekleştirilen kütük atma âdeti yerine getirilirken şu tekerleme söylenir:

Oğul yaşı uzun olsun

Arşın gibi kolu olsun

Keklik gibi dilli olsun

Dağda koyunu güdülsün

Ovada devesi yedilsin

Ala ögeç bizim olsun (1957, s. 101).

Türkler arasında yakın zamana değin varlığını sürdürdüğü tespit edilen kütük atma/dökme kutlamaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Ergun, 2012, s. 352-356).

kadınlar için birer, Bekâyî'nin babası Pehlevân'ın vefatı içinse iki [t. IX, X] tarih manzumesi vardır.

Manzumelerin 3'ü çeşitli yapılar için söylenmiştir. Bunlardan ilki Ömer Paşa'nın 1047/1637-1638'de yaptırdığı bir ev için [t. VII], ikincisi 1049/1639-1640 yılının kış mevsiminde Bekâyî'nin kayınpederi tarafından yaptırılan bir ev hakkında [t. VIII], diğeri ise kethudalık görevinde bulunan birinin 1047/1637-1638'de Özi şehrinde, etrafına top ve silahlar yerleştirerek on günlük süre zarfında tamamladığı bir kulenin yapımı için [t. XX] söylenmiştir.

Tarih manzumelerinin 2'si göreve atanmayı tebrik konusunda söylenmiştir. Bunlardan 1041/1631-1632 tarihli manzumenin [t. XVI] başlığında herhangi bir isim ayrıntısı verilmemiş olmakla birlikte ikinci beytinde Hüseyin isminin belirtildiği görülür. Bu kişinin 1041/1631'de üçüncü kez Rumeli kazaskerliğine atandığı bilinen, IV. Murad devri devlet adamlarından Ahî-zâde Hüseyin Efendi (Altınsu, 1972, s. 64) olması muhtemeldir. Diğer manzume ise Abdurrahîm adındaki birinin 1055/1645-1646'da Rumeli sadaretine nasbını tebrik konusundadır [t. XVII]. Ancak bu kişinin kimliği ve atanmış olduğu görevin ayrıntısı hakkında herhangi bir bilgi yoktur.

Şairin birbirinden farklı konularda söylediği diğer 4 tarih manzumesinden ilki Bağdat'ın 1048/1638'de IV. Murad tarafından Safevîlerin elinden geri alınması konusunda [t. VI]; 1041/1631-1632 tarihli öbür manzume, Bekâyî'nin memleketi Yenişehir'de yaşanan bir sel felaketi hakkındadır [t. XV]. 1050/1640-1641 tarihli manzumelerin biri, İmam Oğlu nâmında birinin çocuğunun viladeti¹⁴ [t. XIX], diğeri ise muhtemelen aynı kişinin sakalı için söylenmiştir [t. XVIII].

Bekâyî'nin 20 tarih manzumesinin 16'sı [t. I, II, III, IV, V, VII, VIII, IX, XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XX] manen söylenmiş tam tarih vasfındadır (Karabey, 2015, s. 63). Bekâyî bazı tarih manzumelerinde ise hüner göstermeye çalışır. Örneğin Bağdat'ın IV. Murad tarafından fethine lafzen ve manen ve aynı zamanda tamiyeli biçimde söylediği manzumesi [t. VI] bu yönden dikkat çeker.¹⁵ Şairin tamiyeli olan kıtalarından bir diğeri [t. XIX] aynı zamanda mısra içindeki birkaç kelimeyle söylendiği için kelime tarih (Kutlar, 2006, s. 39), öbürleriyse [t. X, XVIII] katıp-atma yoluyla tarih (Kutlar, 2006, s. 40) özelliği taşır.

2.3.2. Müfred ve Matlalar

Yazmada “Müfredât-ı Bekâyî” başlığı altında kayıtlı 9 beyit bulunmaktadır. Bunlardan 4'ünün mısraları kendi içinde kafiyeliyken [m. IV, VI, VIII, IX], 5'i ise kafiyesiz olup [f. I, II, III, V, VII] herhangi bir ayrıma gidilmeksizin bir arada kaydedilmiştir.

2.3.3. Perestişnâme Başlıklı Şiirler

Bekâyî'nin mevcut şiirleri arasında, başlığında perestişnâme kelimesiyle adlandırılmış iki şiir bulunmaktadır. Şiirlerden ilki “Beğâyî Efendinüñ İstanbuldan Yēñişehir

¹⁴ Bu manzume aynı zamanda Bekâyî'nin *Tezkire-i Rızâ*'da yer alan biyografisi içerisinde de bulunmaktadır, bkz. (Zavotçu, 2019, s. 74).

¹⁵ Karabey'in tespitine göre lafzen ve manen söylenen tarihler genellikle tam olup tamiyeli olanları nadirdir (Karabey, 2015, s. 63). Bekâyî'nin söz konusu tarihi bu türden nadir örnekler arasında sayılabilir.

Gönderdiği Yârâna Perestişnâmedür” başlıklı olup 33 beyit, ikincisi ise “Beğâyî Efendinün İstanbuldan Yênişehre Yârâna Gönderdiği Perestişnâmedür” başlıklı olup 62 beyit tutarındadır. Konu itibarıyla birbirine benzer olan bu şiirlerin ikisi de esas mihverde, şairin İstanbul’da bulunduğu yıllarda, kendi memleketi Yenişehir hakkında kaleme alınmıştır. Yukarıda değinildiği üzere bu şiirlerden ikincisi adı doğrudan verilmeyen, Turhan neslinden olduğu ifade edilen bir paşaya gönderilmiştir.

Her iki şiir de klasik Türk edebiyatı geleneğinde daha çok manzum mektup olarak değerlendirilen bazı manzumelerle (Köksal, 2019) büyük oranda benzerlik göstermektedir. İlgili şiirlerin muhtevasında söz konusu benzerliklerden en dikkat çeken, şair adlarına yer verilmesinden dolayı şairnâme, Yenişehir’den ve ikinci perestişnâmede İstanbul’dan da bahsedilmesi dolayısıyla şehrengiz türüyle olan irtibattır.¹⁶ Bekâyî’nin perestişnâme başlıklı şiirlerinde söz konusu irtibatlar son derece bariz bir biçimde görülmektedir ki bu yönüyle her iki şiir de Türk edebiyatı tarihinde yazılmış manzum mektup örnekleri arasında değerlendirilmeye uygun düştüğü gibi; içeriklerinde yer eden ilgili beyitleriyle, Yenişehir ve İstanbul hakkında kaleme alınmış şehir methiyeleri olarak da kabul edilebilir. Şiirlerin adlandırma yönünden farklı olduğunu da vurgulamak gereklidir ki mektup yazma geleneğinde üslup ve konularına göre mektupların şefkatnâme, talebnâme, irsâlnâme, şevknâme, tehniyetnâme, i’lâmnâme, şikâyetnâme, cevâbnâme, şükrnâme, ta’ziyetnâme, iyâdetnâme, da’vetnâme, tesliyetnâme, ubûdiyetnâme, tevkirnâme, darâ’etnâme benzeri adlarla isimlendirildiği bilinmekteyken (Derdioyk, 1999, s. 736-739; Haksever, 2006, s. 38), perestişnâme gibi bir adlandırmaya pek rastlanmadığı fark edilmektedir.

Perestişnâme başlıklı şiirlerden sabâ yeline hitapla başlayan 33 beyitlik birinci manzumede şair, memleketinde münasebetinin bulunduğu kişilerden ve özlemine duyduğu Yenişehir’in orman, nehir, çarşı gibi güzel yerlerinden ve farklı meslek erbabı esnafından bahsetmektedir. Ustası olarak devrinin fazılı, ilimde seçkin, akranı içinde keskin kılıç Ahmed Efendi; nazım ülkesinin tahtındaki yüksek karakterli padişah Hasbî-yi Sultan; irfan sahibi, âlemde benzeri olmayan, maarif madeni Ârifî; kasideler hazırlayarak nahiye uman Feyzî-yi Mest Arslan; Sükûtî-zâde İbrâhîm ve kardeşi Ahmed-i Bîcân; gizli sırlarını bilen Mahremî Mahmûd; ortağı, can dostu, Rahman’ın kulu Rahîmî-zâde Yahyâ; latifeler denizinden inciler çıkaran, can dostu, seçkin inci Seyyid-i Şîrvân; duasını istediği ihsan kaynağı babası; bir hâli diğerine uymayan Hacı Ali; ünlü bir ağanın nedimi olan, hattı gelen güzellere tarihler söyleyen Kemâlî; Allah’tan vuslatını dilediği, bütün şive, gamzesi mestan Enîsî; safasına ve zevkine canıgönülden özlem duyulan orman;¹⁷ Nil nehrine benzeyen eşsiz ırmak ve benzeri olmayan deniz; içinde gonca gül, karanfil ve mavi renkte sümbüllerin açtığı bahçenin gül dalına konmuş bülbül; bahar mevsiminde her yeri güzellikte cennete dönmüş Yenişehir’in safasını süren dostlar; şehrin pazarında¹⁸

¹⁶ Manzum mektup olarak tanınan söz konusu manzumelerin bu türden irtibatları hakkında bir tespit için bkz. (Köksal, 2019, s. 173-176).

¹⁷ Evliyâ Çelebi, Yenişehir’in doğusunda 30 adet mesiregâh ve dinlenme yeri bulunduğunu bildirir, bkz. (Kahraman, 2017, s. 193-194).

¹⁸ Yenişehir çarşısında hünerli ve gerçek sanat ehli birçok ustanın bulunduğu dikkat çekerek, çarşığı bir kale şeklinde tasvir eden Evliyâ Çelebi, çarşı bedestenindeki ehl-i hiref ve sanatkâr dükkânlarının sayısını 880 olarak belirtir, bkz. (Kahraman, 2017, s. 192).

Arastabaşı'ndaki Karaoğlan; gençler arasında akranın seçkini, selvi boylu, benzeri olmayan gönül alıcı Muhtesib-zâde; Serâc-zâde Hasan Cân; peri yüzlü güzelleri avlamakla ünlenmiş koncolos şeytan Saatçi; sohbetinde eşsiz Serâc-zâde Mehemed; Acemlerle sohbet eden, kendinden geçmiş Dervîş Mehemed; şarap kadehini elinden düşürmeyen, aracılığı da reddetmeyen, sarhoşların önde gideni Muslı Dede ve daima meyhane köşelerinde olana, harabat ehli rintler zümresine, devranın sakisine, elinden kadehi düşürmeyen âriflere, duası kabul olan harabat ehline, Bekâyî'yi soran küçük büyük şehrin bütün halkını selam ile anar.

Perestişnâme başlıklı 62 beyitlik ikinci şiir ise ilk şiirle büyük oranda benzer olmakla birlikte birebir aynı değildir. Bu durum her iki şiir arasında yalnızca beyit sayısında görülen bir farklılık değildir. İkinci perestişnâmenin ilk beytinden anlaşıldığına göre Bekâyî bu şiiri kaleme almadan önce memleketi Yenişehir'e gitmiş ve tekrar İstanbul'a dönmüştür:

Bi-ḥamdillâh yine geldük Sıtanbulı temâşâya
Kâtı müştâk idük cāndan [b]u şehir-i cennet-âsâya p. II/b. 1

Bekâyî'nin anılan beyitle başladığı bu şiirini konu bakımından dört ana bölüm hâlinde tertip ettiği görülmektedir. İkinci perestişnâmenin ilk bölümünde İstanbul'un çeşitli semtleri, ikinci bölümünde işret mevsimi olan bahar, üçüncü bölümünde birinci perestişnâmedeki gibi Yenişehir, son bölümde ise düzgün yazı yazamayan, şiirden anlamayan dört farklı kâtip ve onlara beddua konuları işlenir.

İkinci perestişnâmesinin 1-19 arasındaki beyitlerinde Bekâyî, Şâm ve Şehbâ'nın güzellikte karşılık gelemeyeceği İstanbul'un, bakıldığında bir parlak yüzlü gence benzeyen benzersiz surlarından, peri yüzlü güzellerle dolu oluşundan, birçok camisinin bulunduğu ve bu camilerin uzun yapılı minarelerinden, minareler üzerinde yakılan kandillerden; kılıcının korkusundan Leh, Çeh, Hind ve Sind şahlarının müdaraya başladığı devrin padişahı IV. Murad'dan; safâ ve zevk kaynağı eşsiz Galata'dan; Hasköy, Balat, Hisar, Alemdağ, Göksu ve Akbaba semtlerinden bahseder. 20-29 arasındaki beyitlerde işret vakti olan bahar mevsimin özelliklerine değinirken yad eller olarak bahsettiği İstanbul'da çokça eğlendiğini ifade ederek gurbet diyarının vatana uymayacağını ifade eder ve ilk perestişnâmesiyle benzer şekilde memleketi Yenişehir hakkında söylediği beyitlerine geçer. Burada da ilk perestişnâmesiyle benzer biçimde cana can katan nesim yelinden bu şiirini Yenişehir'e ulaştırmasını isterken oradaki bir paşaya iletmesini de ifade etmektedir. Paşanın adına dair herhangi bir bilgi vermezken onun Turhan neslinin seçkini olduğunu, kendisine yaşadığı sürece unutamayacağı iyilikleri dokunduğunu ve Allah'ın, o irfan kaynağı olan paşayı hatalardan koruması için dua etmektedir.

37. beyitle birlikte Ârifi; maarif mülkünün sultanı, muamma şehrinin fatihi Hasbî-yi nâzük; bu şiirini gördüğünde nazire söylemesini istediği Feyzî-yi şeydâ; güzel konuşmalarıyla meclisin süsü olan Rahîmî-zâde Yahyâ; canından çok sevdiği Sükûtî-zâdelere ve dünyaya değişmeyeceği Kemâlî; Nâzükî mahlaslı Serâc-zâde-i mahdûm ve Emînî-yi felemmâ; erlik ispat eden Kûk-ı rûsvâ; kıymetli gençlerden âlemin canı Manav-zâde, Emîr Ahmed, fedayice güzel Bıyık-zâde, eşsiz inci Dendân-zâde-i nev-reste; şeytanlıkla güzelleri tenhada avlayan Koncolos kâfir nâmındaki kişileri anar.

55. beyitten itibaren ise Allah'tan bu şiirini korumasını dileyerek iş bilmez kâtiplerin özelliklerinden bahsetmektedir. Dört gruba ayırdığı bu kâtiplerden biri şiirin doğruluğunu, nazım ve inşanın rekâketini bilmeye yeteneği olmayandır. Bir diğeri, doğru dürüst telaffuz edemeyen ve harfleri bozarak anlama hâlel getirendir. Ahmak kâtip şeklinde andığı diğeri bir kâtip, elifi bile doğru yazamayıp râ harfine benzeten ve kendi kafasından terkipleri bozandır. Sonuncu ise ne kendi şiir söylemeye gücü yeten ne de şiirin manasını anlayamayan; bununla da yetinmeyip tatlı sözlere sürekli söz edendir. Bekâyî, perestişnâme başlığını taşıyan şiirinin cahil kâtiplerle ilgili bu bölümünü, ne vezin ne de imlaya hâlel vermeyen selîka sahibi kişilere dua ederek bitirir.

3. ŞİİRLERİN ÇEVİRİYAZILI METNİ

3.1. Metin Tesisinde Tutulan Yol

Şiirlerin çeviriyazılı metninin aktarımında Reşit Rahmeti Arat tarafından hazırlanan transkripsiyon sistemine uyulmuş (Arat, 1987, s. 32-68), vâv-ı ma'düle hakkında ise Fatma Tulga Ocak'ın teklifleri gözetilmiştir (Ocak, 1997, s. 167-172). Osmanlı Türkçesi metinlerinde, özellikle son sesinde *kâf/gâf* bulunan Türkçe kelimelerde görülmekle birlikte, genellikle imlada herhangi bir harfle belirtilmeyen tonlu sesler hakkında Semih Tezcan'ın tespite dayalı şekilde ifade ettiği görüşleri dikkate alınmıştır (Tezcan, 1994, s. 12-13). Eski Türkiye Türkçesi metinlerinde bazen harf üzerinde veya altında üç noktalı keşide ile gösterilen, Osmanlı Türkçesinin sonraki yüzyıllarına ait metinlerinde de varlığını sürdüren (Gökçe, 2002, s. 169-170) kelime başındaki ön damaksı /g/ sesinin yazımında bu konudaki görüşlere uyulmuştur (Develi, 2000, s. 32-33). Şiirlerin yazmadaki sıralanışı değiştirilmemiş ve şiirler Tarih Manzumeleri, Müfred ve Matlalar, Perestişnâme Başlıklı Şiirler şeklinde aynı sıra esasıyla dizilmiştir. Yazmada aslı imlası dışında yazılan kelimeler ve köşeli parantez içinde teklifen düzeltilen birkaç kelime haricinde hiçbir müdahalede bulunulmamıştır. Varak numaraları ve vezinler gösterilmiş; şiirlerde geçen ayet iktibaslarının mealen çevirilerine dipnotta işaret edilmiştir.

3.2. Metin

[Tarih Manzumeleri]

[102^b] I.

Tārīḥ-i Vefāt-ı Ḥ'âce Aḥmed Efendi

mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

1. O şeyḥ-i fāzılūñ ḥayfā nihāl-i 'ömr-i zībāsın
Şikest étdi esince bād-ı saḥt-ı çerḥ-i ğaddārī
2. Bekâyî gözleri yaşın revān édüp dédi tārīḥ
Éde cennāt-ı 'ālīde mekânın Aḥmedüñ Bārī sene 1041

II.

Tārīḥ-i Vefāt-ı Yahyā Efendi

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Şeyḥ Yahyā-yı 'adīmü'l-mişlūñ

- Rihleti cân u dile eyledi kâr
2. Dédi fevtine Beķâyî târih
Éde ol cennet-i zîbâda qarâr sene 1040

III.

Târih-i Vefât-ı Hışalı Çelebi

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. Yağdı mevt-i Hışalı cânımuza
Toymadı 'ömrine o kân-ı seħâ
2. Dédi târihini Beķâyî anuñ
Hayf çekdi Hışalı cām-ı fenā sene 1041

IV.

Târih-i Vefât-ı 'Alî Efendi

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. Hey-dirîgâ o fâzıl-ı devrân
Çekmiş âhir fenā evinden eli
2. Mevtini güş édüp dédüm târih
Raħmet-i Haķķa vâşıl ola 'Alî sene 1040

V.

Târih-i Vefât-ı İsmâ'îl Efendi

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Şeyh İsmâ'îl Efendi 'ilm ile
Olmış idi rāh-ı irşāda eħaķ
Hayr-i maħz iken vücūdı 'āleme
N'eyledi bu çerħ-i kec-reftār baķ
3. Kebs-i cân-ı pākini ol şālihūñ
Eyledi gürg-i ecel ķurbān-ı Haķ
Dédi târihin Beķâyî ağlayup
Huld éde me'vāñı İsmâ'îl Haķ sene 105[1]¹⁹

[103^a]

VI.

Feth-i Bağdāda Beķâyî Efendinūñ Dédiği Târihdür

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Bağdādı fetħe 'azm édiceg éy şeh-i cihān
Şemşîr-i ķahrūñ eyledi ķalb-i 'adūyı şaķ

¹⁹ Yazmada bu mısra 1052 şeklinde hesaplanmış olmakla birlikte mısranın harflerinin ebced değeri 1051 tarihini vermektedir.

2. İmdād-ı Çār-yār ile tārīhin dédüm
Biñ kırk sekizde ƙal' avı alduñ bi-avni Hāƙ sene [1044+4] 1048

VII.

‘Ömer Paşa Hāzretlerine Dédigi Tārīhdür

müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

1. Pāşā-yı 'ālī-menzilet ol menba'-ı cūd u seḥā
Bir ḥāne ṭarḥın étdi kim mişli olunmadı binā
2. Dédi Beƙāyī şevƙ ile seyr édicek tārīhini
Ma' mūr u hem ābād ola yā Rab bu cā-yı dil-güşā sene 1047

VIII.

Beƙāyī Efendi

müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

1. Faşl-ı şitāda yapıdurup bu ḥāneyi ƙayınata
Hiç görmedüm bunuñ gibi ṭarḥı güzel ḥ'oşca binā
2. İtmāminuñ tārīhini dédi Beƙāyī seyr édüp
Ma' mūr u ābādān ola yā Rab bu cā-yı dil-güşā sene 1049

IX.

Beƙāyī Efendinuñ Pederlerine Dédigi Tārīhdür

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Pehlevān cān oynadı meydān-ı fānīde bugün
Bāğ-ı cennetden dimāğına érince rāyiḥa
2. Hātif-i ğaybī vefātına dédi tārīḥ için
Pehlevānuñ rūḥ-ı pākine ola şad Fātiḥa sene 1042

X.

Ve le-h^u

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Riḥlet étdi dār-ı uƙbāya o ser-bāz-ı cihān
İsterem Allāhdan éde maƙāmını ḥulūd
2. Deḥ düşüp dédi Beƙāyī fevtinuñ tārīhini
Pehlevān Muşlıya raḥmet eyleye Ḥayyu'l-Vedūd sene [1052-10] 1042

XI.

Tārīḥ-i Vefāt-ı Şabrī Efendi

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Tārîh-i fevtini Beḳâyî dēdi
Menzil-i Şabrî ola cennāt-i ‘adn sene 1049

[103^b]

XII.

Tārîh-i Vefāt-ı İskender Efendi

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Şeyḫ İskender Efendi ki anuñ
Ḥayr-i maḥz idi vücūdı el-ḥaḳ
Mürşid-i rāh-ı ḥaḳıḳat ol idi
Ol idi ehl-i sülūka revnaḳ
3. Murḡ-ı rūḫı ḳafes-i tenden uçup
Olmuş ervāḫ-ı kirāma mülḥaḳ
Raḫmetin eylesün Allāḫ ziyād
Nūr éde ḳabrini Ḥayy-i Muṭlaḳ
5. Fevtine dēdi Beḳâyî tārîḫ
Cā-yı İskenderi cennet ḳıla Ḥaḳ sene 1055

XIII.

Tārîh-i Vefāt-ı Şāliḫa Ḥatun

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Gūşına érup nidā-yı irci²⁰
Ḳalmadı ārām u şabr-ı Şāliḫa
2. Fevti tārîḫin du‘ā birle dēdüm
Cennet-i ‘adn ola ḳabr-i Şāliḫa sene 1051

XIV.

Tārîh-i Vefāt-ı Fāṭıma Ḥatun

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Fāṭıma seyyide-i pāk-nijād
Āḫiret semtine étdi seferi
Henüz érişdi on altı yaşına
Şolduḡında ruḫ-ı gül-berg-i teri
3. Yérde yatduḳca Ḥudādan dilerin
Ḥaşre dek bāḳî ola bāḳileri
Dēdi fevtine Beḳâyî tārîḫ
Cennet-i ‘adn ola yā Rab yéri sene 1052

²⁰ 89 Fecr 28: [Rabbine] dön! Fecr Suresi'nin ilgili ayetinden kısmî iktibastır.

XV.

Yéñişehre Dénilen Tārīhdür

mefā'îlün mefā'îlün fe'ülün

1. Gözi yaşı re'âyānuñ muhaşşal
Açup bend eyledi cümle sebîli
2. Görenler dédiler tārīhin anuñ
Yéñişehri fenāya vérdi sîli

sene 1041

[104^a]

XVI.

Tārīh-i Bekâyî Efendi

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Hamdü'llāh olup rû-yı cihān
'İzz ü iqbāli ile hurrem u şād
O Hüseyin-ism ü 'Alî-kevkebe kim
Édemez haşm-ı denî aña 'inād
3. Kāzi-yi 'asker-i Rüméli olub
Hüsn-i itlākı ile taldı bilād
'İlm ü fazl içre odur şimdi 'alem
Ki kemālinde anuñ rüşd ü sedād
5. 'Adl ü dādı yayılup āfāka
Her gişi hāşıl éder şimdi murād
Dédi ol demde Bekâyî tārīh
Haq Te'ālā éde 'ömrini ziyād

sene 1041

XVII.

Tārīh-i 'Abdu'r-Raḥīm

müstef'ilâtün müstef'ilâtün

1. 'Abdu'r-Raḥīm-i fāzıl gelince
Rüméli şadrın étdi 'imāret
Haqqā gerekdür devletle yine
Bir böyle kāmil éde nezāret
3. 'Ömrin dırāz ét şadr-ı şafāda
Gösterme yā Rab hergiz merāret
Dédi Bekâyî tārīh-i naşbın
Dāyim mübārek ola şadāret

sene 1055

XVIII.

Tārîh-i Haṭ

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Haṭṭı érdükde İmām Oğlınuñ
Néçe üftādeyi ḥayret aldı
2. Yek işāretle dēdiler tārîḥ
Şaḳal érişdi mu' aṭṭal ḳaldı sene [1050]²¹

XIX.

Tārîh-i Şeyḥ Meḥemmed Çelebi

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Ṭoğıcaḳ devlet ile İbni İmāmuñ ibni
‘İyd olupdur şanasın vālid-i ferruḥ-demine
2. Üçi idḥāl²² gerekdür aña Bekāyi ta kim
Şeyḥ Meḥemmed Çelebi tārîḥ ola maḳdemine sene [1047+3] 1050

[104^b]

XX.

Tārîh-i Bekāyî Efendi

müfte' ilün müfte' ilün fā' ilün

1. Yapdı ‘aceb himmet édüp kethudā
Özide bir ḳulle-i ḥüb u tuḥef
Her ṭarafın eyledi ṭōb u tüfeng
Şimdi ğazā ehline oldur kenef
3. On gün içinde édüp anı temām
Gendüye ḳıldı anı ḥayr-i ḥalef

²¹ Yazmada bu manzumedeki tarihin yıl karşılığı 999 şeklinde verilmişse de bu hesap mısradaki harflerin ebced değeriyle uygunluk göstermemektedir. Bunun yanında ikinci mısradaki geçen *érişdi* kelimesinde *rı* harfinden sonra gelen *yā'*nın noktası da imla edilmediği için 10 sayısının ilaveten belirtildiği de dikkat çekmektedir. Mısranın yazmadaki mevcut hâlimden 1039, sayı değeri ayrıca verilen 10 eklendiğinde 1049 yılı elde edilmekte, ilk mısradaki *yek* işareti katıldığında ise 1050 tarihi ortaya çıkmaktadır. Tarihin sonraki manzumede adı geçen imamın oğlu hakkında söylenmiş olması muhtemel olsa da sağlamlasının yapılabileceği herhangi bir kaynak elde edilmediği sürece ihtiyatla yaklaşılması gerekir.

²² Bu tarih manzumesi Bekâyî'nin *Tezkire-i Rızâ*'da yer alan biyografisi içinde de kayıtlıdır (Zavotçu, 2019, s. 74). Yazmadaki şekilde beyitte adı geçen Mehemmed Çelebi'nin doğum tarihi 1050 olarak belirtilmiştir ki *Şeyḥ Meḥemmed Çelebi* isimindeki harflerin ebced değeri 1047, ilk mısradaki işaretle üç katıldığında 1050 yapmaktadır ve doğru hesaplanmıştır. *Tezkire-i Rızâ*'nın neşrinde ise ikinci beytin ilk mısrasında geçen *idḥāl* kelimesi “o ḥāl[de]” biçiminde okunduğu için beyitte geçen tarih 1045 olarak hesaplanmıştır.

- Ya'ni o ser-defter-i cûd u sehâ
Eyledi Hâk yolına mâlin be-kef
5. Hayra durur sa'y-i belîgi müdâm
Ëtmedi bir böyle şevâb selef
Eyleye Hâk devlet-i 'ömrin ziyâd
Görmeye nahl-i emeli tâb u tef
7. Dédi Bekâyî aña târih için
Vérdi o nev kulle Öziye şeref sene 1047

[Müfred ve Matlalar]²³

I.

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Şol hâl-i siyâhuñ göreliden ruhuñ üzre
Bir hâlete érdüm ki gören hâlüme ağlar

II.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Muşhaf-ı hüsnünde cân-â hatt-ı nev-hîzüñ gören
Dér ki yazmış dest-i kudret ve'd-Duḥāya²⁴ ḥāşiye

III.

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Ruḥ[ın]²⁵ örter o meh-rû her kaçañ düş olsa 'uşşâka
Muḳarrer bâd olan yerde éderler şem'e bir ḥâ'il

IV.

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Hem-nişîn ét-di felek gör beni aḡyārum ile
Bile aḡyār olıcaḡ n'eyleyeyin yārum ile

V.

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Şābit-ḳademüz 'ışḡ ile meydān-ı belāda
Gelsün beri ḡam leşkeri yā taḡt ola yā baḡt

²³ Yazmada bu bölümün başlığında “Müfredât-ı Bekâyî” olsa da beyitlerin tümünün ferd olmadığı açıktır.

²⁴ 93 Duḥâ 1: *Kuşluk vaktine andolsun!* Burada, Duḥâ Suresi'nin ilk ayetinden ziyade surenin adının kastedildiği görülmektedir.

²⁵ Yazmada *ruḡuñ* şeklinde imlalıdır.

VI.

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün

1. Şenâ-yı zātuñ oldı dilde virdüm
Efendim nev-cüvānum şeh-levendüm

VII.

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün

1. Şebât umma dil-ā dehr-i denīden
Néçe dānāları lāl eylemişdür

VIII.

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Bâğ-ı cennet gülini n'eyleyeyüm sultānum
Gül-i cennetden efendi baña h^voş Nu' mānum

IX.

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Cevr-i zulm-i zaleme vérdi fenāya dehri
Seyl-i eşk-i fuķarā yıķsa 'aceb mi şehri

[Perestişnâme Başlıklı Şiirler]

[105^a]

I.

**Bekâyî Efendinüñ İstanbuldan Yénişehre Gönderdügi Yārāna
Perestişnāmedür**

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Yénişehre varursañ éy şabā yārāna 'ışķ eyle
Yüzüñ sür her birinüñ pāyine ihvāna 'ışķ eyle
İz étmiş yok kümeyt-i fazlına Aħmed Efendinüñ
Ki üstādum efendim fāris-i meydāna 'ışķ eyle
3. 'Alemdür 'ilm ile akrān içinde seyf-i kātı' dur
'Alīnüñ Zū'l-feķārı fāzıl-ı devrāna 'ışķ eyle
Serīr-i mülk-i nazmuñ husrev-i 'ālī-nijādidur
Öñinde yüz yere ķo Ĥasbi-yi Sultāna 'ışķ eyle
5. Me' ārif kānıdur ĥaķķā nazīri yokdur 'ālemde
Ki ya' nī ' Ārifī ol şāhib-i 'irfāna 'ışķ eyle
Ķaşāyid tarķ éder mi nāhiye ümmīdin eyler mi
Görüp şor ĥālını Feyzī-yi Mest Arşlana 'ışķ eyle
7. Sükütī-zāde İbrāhīme bizden iştiyāk 'arz ét
Ķarındaşı olan hem Aħmed-i Bīcāna 'ışķ eyle

- Benüm rāz-ı derūnum Maḥremī Maḥmūda iḥsān ét
Selām-ı bī-nihāye eyleyüp dōstāna ‘ışk eyle
9. Raḥīmī-zāde Yaḥyāmuz şerīküm yār-i cānumdur
Meded tırma yétiş ol bende-i Raḥmāna ‘ışk eyle
Leṭāyif baḥrinūñ ğavvāsıdur ol gevher-i yek-tā
Şerīfüm yār-i ğārum Seyyid-i Şirvāna ‘ışk eyle
11. Efendimüz pederden dā’imā budur recāmuz kim
Du‘āsin isterüz ol menba‘-ı iḥsāna ‘ışk eyle
Du çeşmin dāderūñ būs eyleyüp bī-ḥad selām eyle
Daḥı Ḥācī ‘Alī-yi bī-ser ü sāmāna ‘ışk eyle
13. Göre nev-ḥaṭlara tāriḥi var mıdur Kemālīnūñ
Nedīm-i Ḥazret-i Aġa-yı ‘ālī-şāna ‘ışk eyle
Enīsīnūñ vişālini temennā eylerüz Ḥaḫdan
‘Aceb pūr-şīvedür ol ğamzesi mestāna ‘ışk eyle
15. Şafā vü zevḳine anuñ be-ġāyet cān u dil müştāk
Teferrüc-ġāh-ı zībā ya‘ ni kim ormana ‘ışk eyle
Mişāl-i Nīl olan cū-yı laṭīfe teşneyüz ḫaḫkā
Nazīri yok durur ol baḥr-i bī-pāyāna ‘ışk eyle
- [105^b] 17. Açılmış ğonce-i güller ḫaranfūl māyi sūnbüller
Nihāl-i gül-şen üzre bülbül-i nālāna ‘ışk eyle
Ne ḥ^voş eyyām-ı ‘ışretdür ki her cā‘ ayn-ı cennetdür
Bu mevsimde şafā üzre olan yārāna ‘ışk eyle
19. Yoluñ uğrar ise bāzārına şehrūñ kerem eyle
Arastabaşına varup Ḳaraoġlana ‘ışk eyle
Sehī-ḫad dil-rübā-yı bī-bedeldür Muḫtesib-zāde
Cüvānān içre var ol fāyık-ı aḫrāna ‘ışk eyle
21. Serāc-zāde Ḥasen Cānuñ varup bizden elin būs ét
Yüzūñ sür ayaġına ol meh-i tābāna ‘ışk eyle
Ara var ḥāne ber-ḥāne yétişmiş dil-rübā yoksa
Ḳamu mektebler içre olacaḫ oġlana ‘ışk eyle
23. Muḫayyed mi perī-peykerleri şayd ile Sā‘ atci
O mekr ü ḥīle kāmı ḫoncolos şeytāna ‘ışk eyle
Serāc-zāde Meḫemmed daḥı ḫaylī ḥ^voşca dilberdür
Tekellümden nazīri olmayan cānāna ‘ışk eyle
25. ‘Aceb Dervīş Meḫemmed şoḫbet eyler mi ‘Acemlerle
Yine ḫan bengi mi ol vālih ü ḫayrāna ‘ışk eyle

- Elinden cām-ı mey gitmez puzevenkligi redd étmez
Bizüm Muşlı Dede ser-defter-i mestāna ‘ ışk eyle
27. Hāyāl-i muğbeçeyle gūşe-i mey-hāneler içre
Yérinde dā’imā şābit-ķadem olana ‘ ışk eyle
Meded pīr-i muğānuñ_ayağıñ öp dā’im du‘ āsın al
Hārābāt ehline hep zümre-i rindāna ‘ ışk eyle
29. Der-i mey-hāneyi yaşdın yüzüñ sür ferşine dā’im
Elinden tolular iç sāķi-yi devrāna ‘ ışk eyle
‘ Araķ gibi yüzi aķ ola dā’im ehl-i ‘ irfānuñ
Elinden ayağı düşmez ķadeh-nūşāna ‘ ışk eyle
31. Du‘ āsı müstecāb olur şabā ehl-i hārābātuñ
Ne deñlü var ise ser-mest-i medhūşāna ‘ ışk eyle
Beķāyīnūñ bu eş‘ ārı ķuşūrın tūtalar ma‘ zūr
Budur maķşūdumuz yārān-ı h‘ oş-iz‘ āna ‘ ışk eyle
33. Ser-ā-pā hālķına şehrūñ şabā luţf ét selām eyle
Şaķīrine kebīrine bizi şorana ‘ ışk eyle

[106^a]

II.

**Beķāyī Efendīnūñ İstanbuldan Yénişehre Yārāna Gönderdüğü
Perestişnāmedür**

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Bi-hāmdillāh yine geldük Sıtanbulı temāşāya
Ķatı müştāķ idük cāndan [b]u²⁶ şehr-i cennet-āsāya
Ne şehr-i cennet-āsādur muķābil olımaz aña
Gerek var Şāmı seyr eyle gerekse mülk-i Şehbāya
3. O sūr-ı bī-bedel anda nedür her burc-ı bārūsı
Nazar olınsa beñzer bir cüvān-ı sīm-sīmāya
Perī-rüyānla memlū ‘ acāyib memleket haķķā
Görenler anı baķmazsa yéridür daķı dünyāya
5. Selāţīn-i selef anda néçe cāmi‘ binā étmiş
Ki her bir cāmi‘ üñ érmiş menāri evc-i a‘ lāya
O tūbī-ķad menār üzre kaçan ķandīl zeyn olsa
Görenler nūr inüpdür zann éderler nahl-i tūbāya
7. Nazīri yokdur ‘ ālemde dénirse aña lāyıkdur
Ki pā-yı taķt ola Sulţān Murād-ı ‘ ālem-ārāya

²⁶ Yazmada yalnızca *vāv* yazılıdır, anlam gereķi düzeltildi.

- Ne şâh-ı ‘ âlem-ârâdur ki bîm-i tîğ-i qahrından
Leh ü Çeh Hind ü Sindün şâhı başlarlar müdürāya
9. Hudā-yı Zū'l-Minen tā haşre dek ‘ ömrin dırāz étün
Ġazā étün Kızılbaş revān olup Buḥārāya
Şeh-i ‘ âlî-nijāduñ sâye-i ‘ adlinde ḥ^voş-ḥālüz
Ġam-ı devrāndan āzāde şafā vü zevḳ hem-sāye
11. Şafā vü zevḳe menba‘ dur dénirse vechi var zîrā
Nazîr olmaz şafā-baḥş olmada bir cā Ġalaṭaya
Şanem taşvîridür muğbeççeler mey-ḥāneler içre
Dil almakda ne naḳş işler kamu ‘ uşşāḳ-ı şeydāya
13. Néçe efsünler eylerler alup naḳd-i dili elden
Ġül-efsün ile bāde ḳoysalar ger cām-ı mînāya
Büt-i Tersā elinden cām-ı mey nüş eyledüm ayruḳ
Gerekmez āb-ı ḥayvān baḳmazam āb-ı Mesîḥāya
15. Cem-i devrān éder cām alduğı demde mey-āşāmı
Mu‘ ādil mi olur taḥt-ı Cem ol ḳaşr-ı mu‘ allāya
‘ Aceb ḳat ḳat şafālar édicek cā-yı müferriḥdür
Sikenderlig éder şalsa nazār mey-ḥ^[v]āre deryāya
- [106^b] 17. Kimi Haşköye varurlar kimi eyler Balat zevḳin
Ġalaṭa zevḳini vérmem bu toḳuz çerḥ-i mînāya
Ḥişāruñ zevḳi de inkār olinmaz tuḥfe ‘ ālemdür
‘ Alemṭağ ile Göḳsuya ne dérsün Aḳbabaya
19. Ne ḥ^voş zevḳ édecek yérler ‘ aceb ‘ ıyş édecek demler
Ele girmez bu günler çok şükürler Ḥaḳ Te‘ ālāya
Şafā-yı nev-bahār ile gönül cūlar gibi taşdı
‘ Aceb midür sürürından şıḡışmaz ise dünyāya
21. Ṭar[ā]vet²⁷ var çemenlerde leṭāfet var hevālarda
Be hey şūfî bu günlerde dérüz bés dahı ḡavḡāya
Bu faşluñ zevḳ u şevḳi rind-i dürd-āşāma lāyıḳdur
Ne lāyıḳdur bu ‘ işret zümre-i erbāb-ı taḳvāya
23. Otursun künc-i ‘ uzletde déñüz şeyḥ-i mürāyīye
Şaḳınsun bāde-nüşāndan muḳayyed olsun esmāya
Ki pîr-i mey-kede ḡāyet derūmı şāf ‘ ārifdür
Ḥarāb eyler cihānı hem sözin ḳādirdür icrāya

²⁷ Yazmada kelimenin aslı imlasında bulunan *elif* harfi eksiktir.

25. Gül-i Şakız gibi elde kadeh tutmak gerek dâ'im
Vére bû-yı karanfûl bâde-i hamrâ bu araya
Döşendi sebze-i hadrâ açıldı gönçe-i ra' nâ
Ba' id olmaz figân eylerse bülbüller bilâ-gâye
27. Bahâr eyyâmı gül devri zemân-ı 'ıyş u 'ışretdür
Bu eyyâmuñ şafâsı beñzemez hîç fâşl-ı sermâya
Ne hikmetdür bu eyyâm içre bir kimse firâr étmez
Kimi deryâya 'azm eyler kimisi dahı şahrâya
29. Göñül eglenmez oldı külbe-i ahzânda bir sâ'at
Muqarrerdür bu hâlet cümle a' lâ ile ednâya
Bu yad éllerde gerçi çok şafâlar eyledüg emmâ
Diyâr-ı ğurbet uymazmış vañan dedükleri câya
31. Bu yakında bize varmak ba' id olmışdur ol semte
Recâm oldur benüm emmâ nesîm-i rûh-efzâya
Alup bu şî'r-i cân-bahşî életsün tâ Yéñişehre
Elin bûs eyleyüp vérsün edeble anı pâşâya
33. Veliyy-i ni' metümdür ol güzîn-i âl-i Turhânî
N'ola nâmi ile bed' eylesem bu nazm-ı ğarrâya
- [107^a] Hudâ ol kân-ı 'irfânî hañâlardan maşûn étsün
Hem ol mañdüm-ı 'âlî-kadri kañ' étsün néçe pâyeye
35. Ayağı toziyuz her birinüñ çok luñfını gördük
Efendiler ki oldı luñfi şâmil pîr ü bernâya
Toyılmaz meclis-i 'âlîlerine bir dahı yâ Rab
Karîn eyle bizi ol zümre-i a' ladan a' lâya
37. Huşûşan 'Ârifîye iştiyâkum hâdden eفزündür
'Aceb meftûn mıdur bilmem dahı ol qaddi bâlâya
Me' ârif mülkinüñ sultânıdur ol Hasbi-yi nâzük
Du' âlar olunur ol fâtiñ-i şehri mu' ammâya
39. Nazîre söylesün bu nazmı gördükde kerem étsün
Eger zañmet degülse söyleñüz Feyzî-yi şeydâya
Derûn-ı dilden éy båd-ı şabâ luñf ét selâm eyle
Nañîb-i meclis-ârâya Rañîmî-zâde Yañyâya
41. Sükûti-zâdeler cân-ı 'azîzümden de artuğdur
Karındaşum Kemâlîyi değışmem mülk-i dünyâya
Dahı ol Nâzükî-mañlaş Serâc-zâde-i mañdûma
Şenâlar eyle turma hem Emîni-yi felemmâya

43. ‘ Aceb işbât-ı érlig eylemiş bulduğda [t]atf[î]lden²⁸
Oğul yaşı uzun olsun déyesin Kûk-ı rüsvāya
Cüvānāna selāmum ‘ arz édüp hālüm beyān eyle
Eger kimdür dér iseñ ol cüvānān-ı felek-pāye
45. Manav-zāde durur anuñ birisi cān-ı ‘ ālemdür
Kul olurum eger varsam ben ol serv-i dil-ārāya
Emīr Aḥmed gibi bir serv-kađ dilber de nāzükdür
Bu dünyānuñ getürseñ hep cüvānānın bir araya
47. Bıyık-zāde daḥı ḥaylī fedāyīce güzelcekdür
Ne var öyle cüvāna at şalarsa néçe el āya
Ya Dendān-zāde-i nev-resteye hīç söz yéri yokdur
Bahāne bulmaz kimse hele ol dürr-i yek-tāya
49. Cüvānān-ı Yēñişehri eger bir bir beyān étsem
Temām olmaz hele ben bildüğüm tā rüz-ı ferdāya
Dem-ā-dem şeytanetle şayd édüp ol Kōncolos kāfir
Perī-rüyān-ı şehri azdurup éltmez mi tenhāya
- [107^b] 51. Muḥaşşal varıcağ anda şağın hīç eyleme te’ḥīr
Gönül alçaqlığın kıl éy nesīm-i āsmān-pāye
Büyük küçük kime düş olur iseñ eyleme ihmāl
Eger pīr ü eger bernā eger a‘ lā vü ednāya
53. Selāmum érgürüp öp alınını vü düş ayağına
Felekde kađrle érmek dilerseñ evc-i a‘ lāya
Revādur éy Bekāyī cümle yārān eyleyüp iḳbāl
Senüñ bu nazmuña eylerler ise néçe pīrāye
55. Ḥudā ḥıfz eylesün bu şi‘ r-i cān-baḥşı bu dört kesden
Beyān édem anı bir bir saña éy şāh-ı Cem-pāye
Birisi ol durur kim olmayup ṭab‘ ı dürüst şi‘ re
Rekāket n'eydügin fehm étmeye ol nazm u inşāya
57. Birisi daḥı oldur kim telaffuz étmeye bir ḥ^voş
Bozup yıḳup ḥurūfi hem ḥalel érgüre ma‘ nāya
Biri ol kātib-i aḥmağ durur kim bilmeyüp aşlā
Boza terkībini zu‘ mınca elfi döndürüp rāya

²⁸ Yazmada kelimenin ilk harfi noktasız imla edilmiştir ki bu durum okunuşu güçleştirmektedir. Kelime için *Kamus* tercümesinde verilen manalar arasında “güneş gurûba başlamak” ve “bir kimse tufeylî olmak” (Mütercim Âsım Efendi, 2014, s. 4608) karşılıkları, beytin anlamına uygun değerlendirilebilir.

59. Birisi dahı ol Allâh belâsın vérecekdür kim
Ne gendü şî' re kâdirdür ü ne h^vod fehm-i ma' nâya
Yine tırmaz dem-â-dem ta' n éder elfâz-ı şîrîne
Kim ağlardı eger maqşûdı kâdir olsa icrâya
61. Selîka şâhibinden dâ'imâ h^voş-nüd ola Mevlâ
Ne evzâna hâlel vére ne tahrîr étse imlâya
Uzatma gel maqâmâtı hemân hatm-i kelâm eyle
Ġarâz 'arz-ı hulûş ise yéter éy dil ehibbâya

SONUÇ

Netice itibarıyla, aslında biyografisi *Tezkire-i Rızâ*'da son derece muteber bilgilerle ele alınmış olmasına rağmen, bu tezkirenin İkdâm Matbaası'nda eski harflerle gerçekleştirilen yayınında yer almayışı ve eserin metninin yurtiçinde bulunan yazmalarının ise tamamına yansımamış olmasından kaynaklı olarak Bekâyî'nin, tanınırlık cihetinden meçhul kalmış bir şair olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tespit edilen şiirleri arasında yer alan tarih manzumelerinden hareketle kesin olarak IV. Murad ve onun ardından tahta geçen I. İbrahim devrinde yaşadığı öğrenilen Bekâyî, şair kimliğinin yanında kadılık mesleğine de mensup bir isimdir. Yenişehirli olan şairin babası ise hakkında herhangi bir malumat sağlanamayan Pehlevân nâmında bir kimsedir. Bekâyî'nin biyografisi hakkında bilgi elde edilen tek kaynak olan *Tezkire-i Rızâ*'da verilen malumat ile şairin kendi şiirleri içerisinde hâl tercümesine dair bizzat ifade ettiği bilgilerin birçok açıdan uygunluk gösterdiği görülmüştür.

Şiirlerini günümüze ulaştıran ve tespitine olanak sağlayan *Mecmû'a-i Devâvîn*'de yer alan itmam kaydı, Bekâyî'nin Türk edebiyatı tarihinde divan sahibi şairlerden olduğunun ihtimaline işaret etmekle birlikte eserine dair başka bir bilgi bulunmamaktadır. *Tezkire-i Rızâ*'da yer alan biyografisi içerisinde özellikle tarih düşürmedeki ustalığından bahsedilen şairin, mevcut şiirleri arasında sayı bakımından en fazla şiiri de tarih konulu olanlardır. Tarih manzumeleri doğum, vefat, yapılar, göreve atanma ve sel felaketi gibi konularda söylenmiştir. Gazel nazım şekliyle yazılmış şiiri ele geçmeyen Bekâyî'nin perestişnâme başlıklı iki şiiri, Türk edebiyatı tarihinde kaleme alınan manzum mektup türünün örnekleri arasında yer almasının yanında mektup-şairnâme ve mektup-şehrengiz irtibatını da yansıtan özellikte manzumelerdir. Bu şiirlerin başka bir vasfıysa şairin memleketi Yenişehir'in XVII. yüzyıldaki edebî görüntüsüne dair isim bazında birçok ayrıntıya işaret etmesidir.

Edebî kişiliği yönünden Bekâyî'nin, XVII. yüzyılda yaşamış olmakla birlikte Türk edebiyatı tarihinin XV. ve XVI. asrında teşekkül eden klasik üslubun bir temsilcisi olduğu anlaşılmaktadır. Daha çok teşbih bağlamında kullandığı terkiplerinde, yaşadığı yüzyılda Hint üslubunu takip eden şairlerde görülen yapıda mecazilik sezilmemektedir. Şiirlerinde yer yer son derece istisna hususiyette çeşitli türden ifade yapılarına rastlanmaktadır ki bunlar, bugün için bilinmezlik içinde olan *Dîvân*'ının bu bakımdan zengin bir içerik barındırdığına işaret eder. Bekâyî'nin şiirlerinin diğer bir yönüyle, muhteva bakımından bazı manzumelerinin tarihî bilgi cihetinden nitelikli malzeme sunmasıdır. Bunlar arasında özellikle Yenişehir'i fetheden ve asırlarca bölgede uçbeyliği

yapan Turahan ailesinden bir paşaya şiirini göndermesi, hem bu aileden bir yöneticinin edebiyat ve şairlerle münasebetinin öğrenilmesi hem de bu muhitteki edebî hamilik konusunda önemli bir ayrıntıdır.

Çalışmada şairin biyografisi bağlamında elde edilen başka bir netice ise Zehrimârzâde Seyyid Mehmed Rızâ'nın *Tezkire*'sinin istinsah sürecinde, muhtemelen bazı biyografilerin müstensih eliyle eserin aslından çıkarılması şeklinde maruz kaldığı kasıtlı müdahaleye, Pehlevân-zâde Bekâyî'nin somut bir örneklik teşkil etmesidir.

Türk edebiyatı tarihinde Bekâyî mahlasıyla şiir söyleyen bir şairin meçhul kalmış biyografisine ayrıntılar ortaya konulmaya çalışılarak belli miktarda şiirinin gün yüzüne çıkarıldığı makalede tespit edilen Pehlevân-zâde Bekâyî'ye ait bu şiirler, onun bugün için varlığı bilinmeyen *Dîvân*'ından bir seçki olarak da değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Altınsu, A. (1972). *Osmanlı şeyhülislâmları*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Arat, R. R. (1987). Türk ilmî transkripsiyon kılavuzu. *Makaleler I* (Sertkaya, O. F., Haz.) (ss. 32-68). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Aynur, H. ve Karateke, H. T. (2022). *Aç besmeleyle iç suyu: III. Ahmed devri İstanbul çeşmeleri (1703-1730)*. İstanbul: İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü.
- Babinger, F. (1988). Turahan Bey. *MEB İslâm Ansiklopedisi* (C. 12/2, ss. 104-106). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Coşkun, A. vd. (2020). *Kaynaklarıyla Osmanlı coğrafyası yer adları sözlüğü*. İstanbul: Devlet Arşivleri Başkanlığı Yayınları.
- Çıkar, J. M. R. (2011). *Türkischer biographischer index I*. Berlin: De Gruyter.
- Değerli, A. (2017). Turahanzade Ömer ve Oğlu Hasan Bey'in Tırhala Sancağındaki vakıfları (1484-1881). *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 12-31.
- Dehkodâ, A. (1998). *Loghatnâme (encyclopedic dictionary) V*. (Mo'in, M., and Shahidi, J., Ed.). Tehran: Tehran University Publications.
- Derdiyok, Ç. (1999). Osmanlı devrinde mektup yazma geleneği. *Osmanlı: Kültür ve Sanat*, IX, 731-740.
- Develi, H. (2000). Eski Türkiye Türkçesinde ön damaksı /k-/g/ ses birimlerinin yazılışı. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 29, 31-33.
- Dikmen, H. (1991). *Seyyid Vehbî ve Divanının karşılaştırmalı metni*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dilçin, C. (1983). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Edirneli Ahmed Bâdî Efendi. (2004). *Armağan (divan şiirinde atasözleri ve deyimler)* (Beyzadeoğlu, S. A. vd., Haz.). Cambridge: Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü.

- Erdağı, M. S. (2002). *Rızâ tezkiresi*. Ankara: Türk Dili ve Edebiyatı Kitapları.
- Ergun, P. (2012). *Türk kültüründe ağaç kültü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Ergun, S. N. (2023). *Türk şairleri II*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- Es'ad-ı Bağdâdî. (2000). *Dîvan (tenkitli metin)* (Gürer, A., Haz.). Ankara: [Şahsî Yayın].
- Eyüboğlu, E. K. (1973-1975). *On üçüncü yüzyıldan günümüze kadar şiirde ve halk dilinde atasözleri ve deyimler I-II*. İstanbul: Doğan Kardeş Matbaacılık.
- Gökçe, A. (2002). *Osmanlı Türkçesi metinlerinde dil ve imlâ (XVI., XVII. ve XVII. yüzyıl)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gökyay, O. Ş. (1974). Tanzimat dönemine değin mektup. *Türk Dili Mektup Özel Sayısı*, XXX (274), 17-23.
- Gökyay, O. Ş. (1980). *Zekeriyyazade, Ferah Cerbe Savaşı*. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.
- Haksever, H. İ. (2006). Eski Türk edebiyatında mektup. *Hece Dergisi Mektup Özel Sayısı*, 114-115-116, 37-47.
- Halaçoğlu, Y. (1974). Tesalya Yenişehirli ve Türk eserleri hakkında bir araştırma. *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 2-3, 89-100.
- İpekten, H. vd. (1988). *Tezkirelere göre divan edebiyatı isimler sözlüğü*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kahraman, S. A. (2017). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi: Gümülcine-Kavala-Selânik-Tırhala-Atina-Mora-Navarin-Girit Adası-Hanya-Kandiye-Elbasan-Ohri-Tekirdağı 8. Kitap-1. Cilt*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Karabey, T. (2015). *Türk edebiyatında tarih düşürme*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Karacan, T. (1981). *XVIII. yüzyıl şairlerimizden Sâbit ve edisyon kritikli divan metni*. Yayınlanmamış doçentlik tezi, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Erzurum.
- Karahan, A. (1966). *Kanuni Sultan Süleyman çağı şairlerinden Figanî ve Divançesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Karaköse, S. (1994). *Nev'î-zade Atayı ve Divanı kısmi tahlil-metin*. Yayınlanmamış doktora tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Kavruk, H. (2001). *Şeyhülislâm Yahyâ Divânı tenkitli metin*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kayapınar, L. (2005). Teselya bölgesinin Fatih Turahan Bey ailesi ve XV.-XVI. yüzyıllardaki hayır kurumları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 183-196.
- Kılıç, F. (2008). Rızâ, Seyyid Mehmed. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 35, s. 59). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Kiel, M. (2013). Yenişehir. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 43, ss. 473-476). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Köksal, M. F. (2019). XVI. yüzyılda yaşamış üç şairin hezliyat tarzında manzum mektuplaşmaları. *Prof. Dr. Mehmet Arslan'a Armağan* (ss. 169-197). Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Kut, G. (1979). Edirne-Selimiye Kütüphanesindeki Türkçe yazmalar üzerine. *Journal of Turkish Studies In Memoriam Ali Nihad Tarlan, III(3)*, 259-272.
- Kutlar, F. S. (2006). Tarih düşürme. *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü* (C. 6, ss. 38-41). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Mecmû'a-i Devâîn*, Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, [Ahmed Bâdî Kitapları] 2208, 1^b-107^a.
- Mütercim Âsım Efendi. (2014). *el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît: Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi V.* (Koç, M. ve Tanrıverdi, E., Haz.). İstanbul: T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- Nefîsî, A. E. (1355). *Ferheng-i Nefîsî V.* Tehran: Ketâbfurûşî-yi Heyyâm.
- Ocak, T. (1997). Labial Hı'nın çeviriyazıda yazımı sorunu. *Çağdaş Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış Nevin Önberk Armağanı* (ss. 167-172). Ankara: Simurg Yayınları.
- Örnek, S. V. (1979). *Geleneksel kültürümüzde çocuk*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Öztürk, M. (2019). Klasik Türk şiirinde kâtiplere yönelik hicivler. *Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, VII(19)*, 73-95.
- Sertoğlu, M. (1987). *IV. Murad*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Şafak, Y. (2006). Zihaf. *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü* (C. 6, ss. 320-322). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Tanyeri, M. A. (1999). *Örnekleleriyle divan şiirinde deyimler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tekin, Ş. (2001). Türkiye'de onbeşinci yüzyıla ait iki pasaport: İl-Cân Mektûbı ve İl-Cân-Nâme. *İştikakçının Köşesi: Türk Dilinde Kelimelerin ve Eklerin Hayatı Üzerine Denemeler* (ss. 13-23). İstanbul: Simurg Yayınları.
- Tezcan, S. (1994). *Süheyl ü Nev-bahâr üzerine notlar*. Ankara: Simurg Yayınları.
- Tulum, M. (2011). *17. yüzyıl Türkçesi ve söz varlığı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk edebiyatı isimler sözlüğü 3.* (2022). Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yay.
- Türkiye'de halk ağzından söz derleme dergisi 5.* (1957). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Yılmazer, Z. (2022). Murad IV. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 31, ss. 177-183). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yıldırım, A. İ. (2003). *Necip Paşa Kütüphanesi yazma eserler kataloğu I*. İzmir: Tireliler Derneği.
- Zavotçu, G. (2017). *Rızâ tezkiresi*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Zehrimârzâde Seyyid Mehmed Rızâ (1179/1765-1766). *Tezkire-i Şu‘arâ*, Millet Yazma Eser Kütüphanesi, A.E. Tarih 764, 1^b-55^b.
- Zehrimârzâde Seyyid Mehmed Rızâ (1088/1677-1678). *Tezkiretü’ş-Şu‘arâ li-Seyyid Rızâ Efendi*, Necip Paşa Kütüphanesi, NP-659, 289^a-320^a.

17TH CENTURY CLASSICAL TURKISH LITERATURE POET PAHLAVAN-ZADAH BAQAYÎ AND HIS POEMS

ABSTRACT

In this study, Baqayi, one of the poets of 17th century classical Turkish literature, known as Pahlavan-zada, and his poems are discussed. Among the works on poets biographies written in Turkish, the only source in which Baqayi's biography is mentioned by title is *Tadhkira-i Reza*, one of the poets treatises written in the 17th century. Nevertheless, it appears that Baqayi was a poet who was overlooked because his biography was not found in the old letters edition of the said *tadhkira* and in all of his manuscripts in the domestic libraries. The only copy of the manuscript that has survived to the present day and allowed identification of his poems is registered in the Selimiye Manuscript Library under the number 2208 in the Ahmad Badi collection. In addition to Baqayi's poems, there are selected poems by Fegani, Shaykhulislam Yahya and Sabit's *Diwans*. In terms of content, the manuscript does not contain all the poems of the poets mentioned above, but rather looks like a selection of poems from the diwans of these poets. In the manuscript with the phrase *Diwan* in the Itmam record at the end of Baqayi's poems, 31 pieces of poetry written in various forms of nazim are recorded. On the other hand, these poems serve as a source for clarifying some aspects of Baqayi's biography. These details, which can be found in the poet's own poems, are in many respects in agreement with *Tadhkira-i Reza*, the sole source of his biography. Baqayi's two poems titled *parastishnama*; it is noteworthy in that it is poems that embody different kinds of features such as verse letters, urban praise, poets and satire written about scribes and is among the unknown examples of such verses written in Turkish literature. In the study, first of all, information was given about the manuscript that has survived Baqayi's poems to the present day, remarkable details about his biography and literary personality were tried to be revealed based on the information reflected in *Tadhkira-i Reza* and his existing poems, and the transcribed text of his poems was presented. Thus, the article, which aims to bring to light a poet whose name has been overshadowed in the history of Turkish literature and a certain amount of his poems that have not been the subject of any previous study, is intended to serve as a basis for further studies on Baqayi and his poems.

Keywords: Baqayi, Yenisehir, verse letter, city praise, *parastishnama*, 17th century classical Turkish literature.